

4. Момот Н. Психологічний дискурс Щоденника Т. Шевченка. Літературні обрії. Праці молодих учених. Київ. Інститут літератури ім. ТГ. Шевченка НАН України, 2005, 51-158 с.

5. Смілянська В. Шевченкова романтична поема: система індивідуальних жанрових модифікацій. Слово і час. 2010, № 6.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-17>

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF CONTEMPORARY
UKRAINIAN CHILDREN'S LITERATURE:
CONCEPTS, LEADING GENRES, AND THEMES**

**ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ:
ПОНЯТТЯ, ПРОВІДНІ ЖАНРИ ТА ТЕМИ**

Kirieleva M. V.

*Postgraduate Student
of the second year of study
at the Department of Translation
and Slavic Philology
Kryvyi Rih State Pedagogical
University
Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region,
Ukraine*

Kirěeva M. B.

*аспірантка другого року навчання
кафедри перекладу та слов'янської
філології
Криворізький державний
педагогічний університет
м. Кривий Ріг,
Дніпропетровська область,
Україна*

Дитяча література завжди була актуальна, оскільки саме через твори здійснюється виховний та естетичний вплив на дитину, засвоюються морально-етичні норми, прищеплюються любов та повага до рідного краю та довкілля. На сучасному етапі свого розвитку українська дитяча література наповнюється новими темами, створюються нові жанри, розширюється система образів. До вивчення української дитячої літератури активно звертаються У. Баран [9], Н. Богданець-Білоskalенко [1], М. Варданян [2, 10], Т. Качак [4], В. Кизилова [5], які розглядають термінологічний апарат дитячої літератури, її періодизацію, функції, а також різноманіття жанрів та тем.

Метою нашої розвідки є окреслення загальних тенденцій розвитку сучасної української дитячої літератури.

Дотепер науковці не мають одностайної думки щодо дефініції та визначення такого виду літератури, тому часто поняття «дитяча література» і «література для дітей та юнацтва» використовуються як рівнозначні категорії. У монографії М. Варданян порівнюється вживання двох категорій в українському та англомовному контекстах. Дослідниця наголошує, що переклад терміну «children`s literature» українською як «дитяча література» або «література для дітей» є рівнозначними та значною мірою справою смаку, а «в наданні переваги першому варіанту як більш усталеному, другий варіант може розумітися як одне з можливих (синонімічних) пояснень першого» [2, с. 60]. У своєму дослідженні М. Варданян цими категоріями охоплює літературу, написану для і про дітей у різних жанрах та на певні теми [2]. Разом з тим, Т. Качак надає перевагу терміну «література для дітей та юнацтва», адресовану дітям і юному поколінню. До такої літератури дослідниця зараховує художні, науково-популярні та публіцистичні твори [4, с. 10]. У свою чергу, В. Кизилова зазначає: «Література для дітей та юнацтва – художні твори різних родів і жанрів, що на рівні своєї формозмістової єдності адресовані читачу відповідної вікової категорії, задовольняють його емоційні, естетичні й етичні запити, можуть мати подвійну рецепцію (дитина й дорослий), узалежнюються від законів, властивих художній словесності взагалі» [5, с. 5]. Тож на сучасному етапі розвитку української дитячої літератури залишається дискусійним питання щодо дефініції та визначення цього поняття.

Наступна особливість вивчення дитячої літератури є її жанрова та тематична своєрідність. Найбільш актуальні теми літератури для дітей та юнацтва презентовано в різноманітних хрестоматіях та антологіях, у яких упорядники реалізують певний принцип подання матеріалу: хронологічний, жанрово-тематичний та біографічний. Хрестоматія «Українська література для дітей» (упорядник – О. Гарачковська) відображає перший принцип подання матеріалу, зокрема, твори нової української дитячої літератури, літературу XIX – XX ст. та новітню літературу [7]. Такого ж принципу дотримується й хрестоматія «Українська дитяча література» (упорядник – Л. Козачок). Тут дитяча література охоплює усну народну творчість, давню українську літературу, нову літературу (XIX – початок XX ст.) та новітню українську літературу. Обидві хрестоматії презентують становлення та розвиток української дитячої літератури у загальному літературному контексті [6].

Другий принцип представлений у збірці «Українське дошкілля» (упорядники – Н. та О. Зінкевичі). Тут матеріал поділений на такі

тематичні розділи: «Всевишній Боже, світу Володарю», «Любіть Україну», «У день матері», «Сторінки історії», «Брати наші менші» тощо, які піднімають релігійні, патріотичні, морально-етичні теми. Варто наголосити, що значну частину творів представлено на природничу тематику, де охоплено твори про різні пори року «Осінь», «Літо», «Зиму», «Весну», представлені жанрами пейзажного вірша та художньо-пізнавального оповідання [8].

Третій принцип – біографічний – реалізовано у хрестоматії творів для дітей та юнацтва української діаспори ХХ століття («І в мене був свій рідний край...») (упорядник – М. Варданян) [3]. Упорядниця акцентує на націоцентричності діаспорної дитячої літератури, що «пронизана любов'ю до Батьківщини, до рідної історії та мови» [3, с. 3]. З цих позицій у збірці представляються твори різних жанрів, які висвітлюють теми українського дитинства, любові до рідної землі, мови, шанобливе ставлення до батьків, дбайливе ставлення до природи.

Цей короткий огляд хрестоматій дає нам можливість стверджувати, що в українській дитячій літературі природнича тематика займає одне з провідних місць. Тут охоплюються образи рослин, тварин, комах, загальні описи української природи, часто представлені стосунки людини та природи, пори року. Ця тематика представлена у різних жанрах, зокрема: коліскових («Котику сіренький» [6, с. 8]), байках (П. Гулак-Артемівський «Пан та собака» [7, с. 16]), Є. Гребінка «Лебідь і Гуси» [7, с. 29]), пейзажних віршах (Т. Шевченко «Тече вода з-під явора» [7, с. 45]), сюжетних віршах (Д. Павличко «Заєць» [6, с. 422], Н. Щербина «Метелик» [3, с. 696]), пригодницьких оповіданнях (Д. Чуб «Пригода з кенгуру» [3, с. 682]), природничих оповіданнях (М. Сингаївський «Осіньна гра» [7, с. 553]), оповіданнях (В. Гренджа-Донський «Оси» [3, с. 121]), казках (Л. Бризгун-Шанта «Пригода з яструбом» [8, с. 468]), співомовках (С. Руданський «Вовки» [7, с. 87]).

Тож українська дитяча література представлена різноманітними жанрами, а більшість тем – про любов до рідної землі, уславлення мови та милування природою. Ці теми актуальні у всі часи, оскільки привертають увагу до національної ідеї, самоідентифікації українського народу, зокрема, найменших представників, виховують у них дбайливе ставлення до всього живого. Тому в українській дитячій літературі поряд розвивається екологічний напрям. Зокрема, екологічний напрям охоплює чорнобильську тему, на яку в літературі для дітей та юнацтва написані оповідання та повісті: Є. Гуцала «Чорнобильські діти», А. Андржеєвського «Чорнобильський пес Аксель», К. Міхаліціної «Квіти біля четвертого», «Реактори не вибухають». Література на

екологічну проблематику, що відображає наслідки людської діяльності на довкілля, стає предметом дослідження вітчизняних літературознавців. Так, у своїй праці «Reading the Chernobyl Catastrophe Within Ecofiction» М. Варданян досліджує з позиції екокритики українську дитячу літературу, присвячену чорнобильській темі [10]. Проте, ця проблематика потребує більш детального аналізу, оскільки збереження природи, екологічні проблеми, як і тема любові до рідного краю, є визначальними при формуванні свідомої особистості.

Отже, науковці не дійшли до єдиної думки щодо дефініції та визначення поняття дитячої літератури, тому існує декілька понять, зокрема, «дитяча література» та «література для дітей та юнацтва». Сучасні хрестоматії відображають різні періоди розвитку літератури для дітей та юнацтва, різноманітні жанри, демонструючи кращі надбання вітчизняних письменників. Сучасні дослідження науковців показують, що актуальні напрями – це дослідження методології та періодизації літератури для дітей та юнацтва, а також поворот від захоплення та милування природою до усвідомлення та розуміння наслідків людської діяльності на довкілля.

Література:

1. Богданець-Білоskalенко Н. Розвиток літератури для дітей в Україні (сер. XIX – поч. XXI ст.). ЛІТЕРАТУРА. ДІТИ. ЧАС. Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. Вип. 7. Івано-Франківськ: ФОП Бойчук А. Б., 2021. С. 32-43.
2. Варданян М. В. Свій – Чужий в українській діаспорній літературі для дітей та юнацтва: національна концептосфера, імагологічні моделі : монографія. Кривий Ріг : Видавництво «Діонат» (ФО-П Чернявський Д. О.), 2018. 406 с.
3. І в мене був свій рідний край...: Хрестоматія української діаспорної літератури для дітей та юнацтва / Укладач М. В. Варданян. Харків: АССА, 2019. 704 с.
4. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручник / Тетяна Качак. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 352 с.
5. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. Вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.
6. Українська дитяча література: Хрестоматія / Вступна ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. 2-ге вид., стер. Київ: Вища шк., 2006, 519 с.

7. Українська література для дітей : хрестоматія / [упорядкув. О. О. Гарачковської]. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 800 с.

8. Українське дошкілля: Збірка для читання і розповідання дітям старшого дошкільного і молодшого шкільного віку / Упор. Н. і О. Зінкевичі; Передм. А. Погрібною. 8-ме вид. Київ: Смолоскип, 2011. 558 с.

9. Baran U. The development of children's literature in Ukraine in the XX-XXI centuries. *Studia Polsko-Ukraińskie*. Volume 8, pages 179-193 (2021).

10. Vardanian M. Reading the Chernobyl Catastrophe Within Ecofiction. Children's Literature in Education. *Children's Literature in Education*. Volume 53, pages 1-17 (2022).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-18>

MADNESS AND EXPERIENCE OF WAR AS KEY TOPICS IN TOSHIO SHIMAO'S PROSE

БОЖЕВІЛЛЯ ТА ДОСВІД ВІЙНИ ЯК ПРОВІДНІ ТЕМИ У ПРОЗІ ШІМАО ТОШІО

Kuzmenko Yu. S.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of the Far East and the South-East Asia
Languages and Literatures,
Taras Shevchenko
National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Кузьменко Ю. С.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мов і літератур
Далекого Сходу
та Південно-Східної Азії,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Один із провідних письменників-модерністів Японії та яскравих представників другого повоєнного покоління, лауреат низки літературних премій, Шімао Тошіо віддавав перевагу творчим експериментам, урізноманітнюючи традиційний еґо-белетристичний жанр *ватакуші-шьоґецу* (私小説) сюрреалістичними художніми прийомами – увагою до снів, марень і підсвідомих процесів, ірраціонального сприйняття дійсності [1, с. 346-347].